

O ÎNCERCARE DE ANALIZĂ A CONCEPTULUI "STAT DE DREPT"

Autor: Ana GHIRGHILIJU

Coordonator științific: dr.conf. Ion VANGHELI

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *În epoca contemporană, statul de drept reprezintă tot mai mult elementul esențial al puterii politice din diferite țări, constituind un factor de bază al progresului general.*

Acest tip de stat se caracterizează prin următoarele trăsături: legitimitate, separația puterilor în stat, protecția drepturilor și libertăților cetățenilor, existența Constituției, justiția corectă, recunoașterea și apărarea proprietății private, etc. Astfel, statul de drept poate fi numit, o formă ideală de organizare statală, care nu exclude posibilitatea de aplicare în practică. Țările cu tradiție în statul de drept sunt și cele mai dezvoltate în lume, indici spre care tinde și Republica Moldova.

Cuvinte cheie: *stat, stat de drept, lege, echitate, pluralism politic, justiție, democrație*

În prezent, tendința dezvoltării statalității în lume pe termen lung este de a trece la un nou tip de stat democratic care reunește cele mai bune calități atât ale statului de drept, cât și ale celui social.

Actualitatea promovării conceptului unui stat de drept este determinată de căderea prestigiului drepturilor și legilor, lipsa respectului pentru ele, care a pătruns adânc în toate sferile vieții publice a țării. O asemenea stare a lucrurilor crează condiții pentru acțiunile ilegale împotriva organelor puterii alese legal, pentru revoluțiile de toate culorile și loviturile de stat. Astfel, în epoca contemporană, statul de drept reprezintă tot mai mult elementul esențial al puterii politice din diferite țări, constituind un factor de bază al progresului general.

Prin stat de drept se înțelege statul care se fundamentează pe lege, funcționează și își exercită prerogativele pe baza legii. Termenul "stat" provine din latinescul "status" exprimând "stabilitatea" relativă a unui proces. Cu timpul, asociat cu alți termeni,¹ "statusul" roman primește și o semnificație politică în sintagme precum "status civis" (starea guvernării cetății) sau "status rei romane" (starea lucrurilor romane), sau "status rei publicae" (starea lucrurilor publice).² În aceeași ordine de idei, vom menționa că ideea acestui tip de stat a apărut încă din antichitate, când o serie de școli filosofice, în special grecești, ca cea a sofistilor, sau ca cea a legiștilor din China Antică, dar și o serie de gânditori, ca Platon, Aristotel, au formulat ideea fundamentării statului pe lege, pe drept.³

Statul de drept, ca concepție filozofico-juridică, este una dintre cele mai substanțiale realizări ale civilizației moderne. Primele idei antice privind statul de drept la care vom face trimitere sunt cele promovate de *școala legistă*. Ideea principală a acestei școli este că preținsele virtuți confucianiste trebuie respinse și înlocuite cu supunere față de lege (fa), care trebuie să înlocuiască riturile (li) (riturile nu coboară pînă la oamenii de rînd, legea nu urcă pînă la înalții demnitari). Astfel, legiștii suprimă riturile și supun chiar și aristocrația imperiului legii, din acest moment legea fiind universală, devenind chiar un principiu metafizic. Prințul este singura sursă a legii, dar el încetează practic de a mai fi o persoană, el se confundă cu statul.

Cu privire la aceste abordări, suntem de părerea că deși în viziunea legiștilor statul era privit ca un stat abuziv, ei totuși, înaintează una din componentele esențiale ale statului de drept – existența legilor, care guvernează societatea, pentru ca într-un final să ne îndrepte spre ideea superiorității statului de drept asupra celui real, primul fiind bazat pe instituții și legi care ar proteja dezvoltarea liberă a individului.

În urma analizei abordărilor existente referitoare la tema dată, observăm că ideile promovate de gândirea politică universală a statului de drept au un caracter evolutiv-continuu, ca urmare a apariției și dezvoltării teoriilor și viziunilor filozofice din antichitate pînă în prezent, diferiți gânditori evidențiind diferite trăsături specifice statului de drept: legitimitatea (Aristotel, Socrate, Hobbes, Locke), separația puterilor în stat (Aristotel, Locke, Montesquieu), drepturile și libertățile cetățenilor (J. Bodin, J.Locke), existența

¹ Negru Boris, Negru Alina. Teoria generală a dreptului și statului. – Chișinău: Bones Offices, 2006, p.76.

² Gorun Adrian. Fundamentele dreptului. – București: Editura Rosseti, 2005, p.90.

³ Pițurcă Aurel. Introducere în știința politică // <http://www.kostenlose-bucher.eu/doc/499018/aurel-piturca-introducere-in-stiinta-politica>

Constituției, justiției corecte, proprietății private, etc., contribuind în acest sens la dezvoltarea conceptului statului de drept, fundamentul căruia a fost pus de doctrina germană (Im. Kant, H. Kelsen, Fische).

Analiza generalizată a evoluției istorice a ideilor privind statul de drept ne permite să evidențiem un șir de principii fundamentale care constituie baza democrației într-o societate determinată, pe care le vom analiza în continuare.

Principiul legalității, presupune respectarea cu strictețe a normelor de drept, statul obligându-se să se supună propriilor legi care exprimă interesele fundamentale ale societății. Doctrina de specialitate mai denumeste acest principiu sub sintagma „supremația legii” sau ”supremația dreptului”, avându-se în vedere supremația tuturor actelor organelor supreme de stat.

Astfel, prin legalitate în statul de drept se înțelege că toate legile decurg din Constituție ca temei al lor și toate persoanele fizice și juridice respectă necondiționat legea.

Următorul principiu al statului de drept este *principiul separației puterilor în stat*, prin intermediul cărora se urmărește stabilirea echilibrului între puterile statului: legislativă, executivă și judecătorească, acestea fiind separate în exercitarea prerogativelor, colaborând între ele, în acest fel împiedicându-se abuzul de putere.

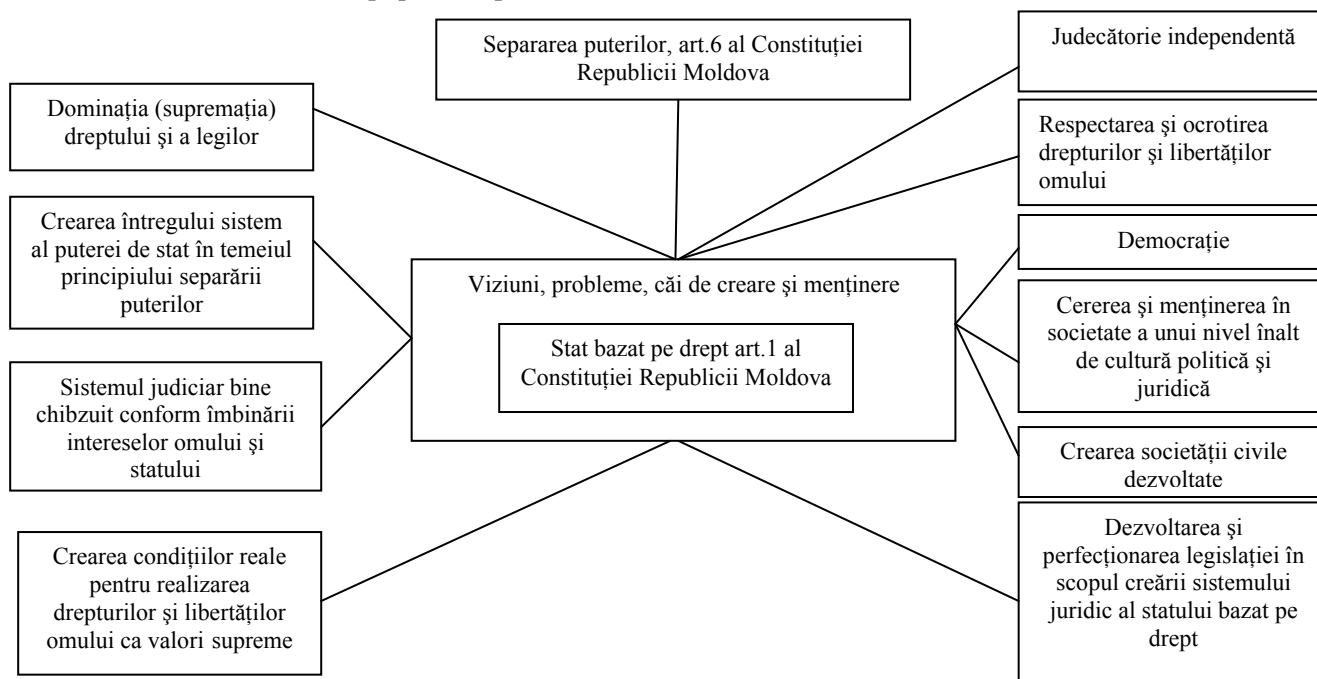
Statul de drept garantează *apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor*, care sunt considerate primare, și care constituie un alt principiu fundamental al statului de drept. Asigurarea reală a acestora este de fapt un scop distinct al acestui stat, deoarece este creat și activează numai pentru realizarea intereselor societății civile, în ansamblu, și al fiecărui membru, privit individual.

Un alt principiu fundamental al teoriei statului de drept este că *statul poate fi legat prin drept*, adică organele și funcționarii statului, statul însuși, pot fi limitați, în acțiunea lor prin norme juridice, pe care nu le pot încălca fără să răspundă, adică fără să suporte sancțiunea ce se aplică oricărui subiect de drept atunci când încalcă legea.

Principiul democrației și pluralismului politic, reprezintă un alt principiu al statului de drept, ce constă în asigurarea egalității condițiilor pentru toți cetățenii de a participa la viața politică, fie direct: prin participarea la vot, prin intermediul societății civile, prin intermediul partidelor politice, grupurilor de presiune și interese, etc., dar și indirect, prin delegați, prin reprezentanții politici, ceea ce face guvernarea legitimă prin voința celor guvernați.

În aceeași ordine de idei, ținând cont de opiniile diferite ale specialiștilor din domeniu, printre alte principii ale statului de drept mai identificăm următoarele: independența justiției, egalitatea în drepturi și îndatoriri a tuturor cetățenilor fără nici o discriminare, accesul liber la justiție, prezumția nevinovăției, independența justiției, independența mass-mediei, accesul la putere prin vot, ș.a.

Structura unui stat de drept poate fi prezentată sub formă schematică în felul următor⁴:

⁴ Crețu Vasile. Bazele statului și dreptului Republicii Moldova (scheme de reper). – Chișinău: Cartier Juridic, 1998

În urma celor relatate ajungem la concluzia că în epoca contemporană, statul de drept reprezintă tot mai mult elementul esențial al puterii politice din diferite țări, constituind un factor de bază al progresului general. Țările cu tradiție în statul de drept sunt în același timp cele mai dezvoltate, prospere, din punct de vedere economic, stabile din punct de vedere politic și cu o viață spirituală bogată, indici către care tinde și Republica Moldova, prin acțiunile întreprinse în direcția constituirii unui stat de drept și democratic.

Cu referire la Republica Moldova, din 1991 observăm că statul nostru a reușit multe în contextul edificării statului de drept, începând cu declararea independenței și suveranității republicii, adoptarea noii Constituții pe principii democratice, dezvoltarea democrației și pluralismului politic, care este incompatibil cu orice formă de totalitarism, separarea și colaborarea puterilor, respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale, respectarea proprietății private, independența justiției, introducerea contenciosului administrativ și a medierii, recunoașterea societății civile, inclusiv alte realități menite de a consolida statutul unui stat de drept și democratic, în care sunt create și funcționează instituții menite să asigure respectarea și protecția drepturilor omului și cetățeanului prin crearea unor structuri în acest sens (Centrul drepturilor omului, avocații parlamentari, recurgerea la justiție).

Stabilim, că deocamdată nu putem spune că Republica Moldova a realizat principalele exigențe ale statului de drept, în acest context el aflându-se în proces de devenire, deoarece statul de drept nu înseamnă numai prezența anumitor instituții în viața socială a comunității, ci necesită desfășurarea unor măsuri speciale, chemate să asigure implementarea corectă a indicațiilor legislative de către organele de stat, să realizeze legea, astfel încât să nu contravină drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, să atragă cetățenii la participarea activă în procesul de elaborare și implementare în practică a legilor.

În concluzie putem spune, că Republica Moldova este o democrație tânără, cu o legislație adoptată în baza pluralismului politic, social, economic, însă drumul spre un stat de drept este foarte anevoios, edificarea lui fiind una dintre cele mai stringente necesități. Observăm ca Republica Moldova mai are încă mult de lucrat în direcția aceasta. Obstacolele în acest sens sunt: lupta continuă între ideologiile culturale și politice, și nivelul redus al conștiinței și culturii politice, plus la aceasta criza multidimensională de durată, care tot prelungește procesul de tranziție în care se află Republica Moldova, din 1991. Implementarea în practică a exigențelor și principiilor statului de drept și a democrației în țara noastră sunt unele dintre cele mai actuale și importante necesități.

Astfel, statul de drept poate fi considerat drept o formă ideală de organizare statală, care nu exclude posibilitatea de a fi aplicat în practică, fapt ce ar asigura bunăstarea societății în întregime.

Bibliografie

1. Declarația cu privire la suveranitate din 23.06.1990 // *Veștile Sovietului Suprem al Guvernului RSS Moldovenești*. – Chișinău, 1999, nr.8;
2. Legea nr.691 din 27.08.1991 privind Declarația de independență a Republicii Moldova // *Monitorul Oficial nr. 011 din 27.08.1991*;
3. Negru Boris, Negru Alina. *Teoria generală a dreptului și statului*. – Chișinău: Bones Offices, 2006.
4. Gorun Adrian. *Fundamentele dreptului*. – București: Editura Rosseti, 2005;
5. Crețu Vasile. *Bazele statului și dreptului Republicii Moldova (scheme de reper)*. – Chișinău: Cartier Juridic, 1998.